

PILGRIMSFALK SVERIGE

Fågelinfluensa ett fortsatt hot mot pilgrimsfalken

Pilgrimsfalk Sverige inom BirdLife Sverige har även 2024 följt populationen av pilgrimsfalk. Detta som ett led i att pilgrimsfalken är en toppredator och indikator för miljötillståndet i naturen. Verksamheten har bland annat bestått av inventeringar, reproduktionsstudier och insamling av material för miljögiftsanalys.

Liksom tidigare har hundratals personer gjort ideella insatser i form av inventeringar, kontroll av kända lokaler, avläsning av falkar, ringmärkning och insamling av rötägg och äggskal med mera. Alla observationer rapporteras via mejl och sammanställs löpande veckovis i en "falkrapport". Rapporten mejlas sedan ut till medarbetarna.

Hotbild

Situationen med negativ påverkan av bekämpningsmedel har förbättrats. Hur nya miljögifter som till exempel flamskyddsmedel, som innehåller PFAS-föreningar, påverkar pilgrimsfalken är inte helt utrett. Många andra vanliga produkter innehåller PFAS, till exempel teflon, impregnering, hudkrämer et cetera, och alla läcker ut i miljön. Under senare år har virusepidemi i form av fågelinfluensa härjat framför allt bland andfåglar, tärnor och måsar. Rovfåglar blir sekundärt smittade då de har dessa fåglar som byten.

FOTO: STURE ORRHULT

Pilgrimsfalk *Falco peregrinus*.

I Europa har pilgrimsfalken under de senaste åren drabbats oproportionerligt hårt av högpatogeten fågelinfluensa (HPAI), och även i delar av Nordamerika har dramatiska minskningar i häckningspopulationen påvisats.

Viss förbättring har dock skett då inga döda falkar som obducerats på SVA sedan våren 2024 haft fågelinfluensa. Förutom häckande falkar så finns en så kallad flytande population med icke-häckande falkar. Om en falk saknas vid en falklokal så brukar ofta någon falk från den flytande populationen nästan omgående ersätta den saknade falken i paret. Fågelinfluensan har starkt påverkat denna flytande population och då är

det framför allt de äldre fåglarna som saknas.

Det är fortfarande problem med bergsklättrare som konkurrerar med falkarna om höga bergstup på några platser.

Nödvändig hjälp är de personer som utför klättringar ner till bohyllor. Utan deras kunskaper kan man inte nå bohyllorna i ofta lodräta bergstup för ringmärkning.

CITES är en internationell överenskommelse som reglerar handel och transporter av utrotningshotade djur. Pilgrimsfalken har hittills funnits i gruppen med de strängaste kraven. Under året har förslag kommit från Kanada om att sänka kraven för pilgrimsfalken.

Pilgrimsfalk Sverige har

kontaktat BirdLife Sverige och Naturvårdsverket för att påpeka vår oro och önskar att Naturvårdsverket inte går med på förslaget.

Den negativa populationsutveckling som under senare år skett i samband med fågelinfluensan, inte bara i hela Europa utan även i Nordamerika, gör att pilgrimsfalken självklart fortfarande borde skyddas med de strängaste kraven. Om pilgrimsfalken flyttas ned på CITES kommer antagligen både legal och illegal insamling av pilgrimsfalkar att öka med påföljande handel.

Inget tyder på att de naturliga hoten skulle ha förändrats under senare år. Alltjämt sker en viss predation från korp, berguv och mård. En av årets kameror i Västergötland kunde dokumentera hur en mård hämtade äggen strax innan de skulle kläckas.

Inventering

Falkarna häckar framför allt i naturliga klippbranter. Flera nya par har också hittats i bergtäkter efter ökad inventering vid både nedlagda och nuvarande täkter. Falkpar har också liksom tidigare häckat på byggnader. Under 2024 häckade pilgrimsfalkarna i alla landskap utom på Gotland och Öland, samt i Uppland och Gästrikland.

Varje känd lokal besöktes om möjligt ett par gånger på våren för att konstatera om falkparet var på plats. I samband med förmodad häckning kontrollerades senare ett mindre antal lokaler också med genomlysning av ägg för att kontrollera om äggen var befruktade. Nästa besök var vid ringmärkning och slutligen ett besök för kontroll hur många

ungar som blivit flygfärdiga. I samband med kontrollerna användes förutom tubkikare under flera timmars spaning också fotografering och bokameror samt vid något tillfälle videofilmning med drönare som ett hjälpmedel. Drönare orsakar mindre störning då de medför att klättrare och inventerare kan finna sig kortare tid på lokalerna. I Norrbotten flög inventerarna också med helikopter för att inventera så många lokaler som möjligt då de är svårinventerade och avstånden mellan lokalerna är stora.

Ljudboxar

Under senare år har projektet vid inventering använt så kallade ljudboxar. Det är digitala batteridrivna bandspelare. Framför allt är de av märket "Audiomoth". Inspelningarna görs till sd-kort och sparas som wav-filer. Inspelningarna kan sedan analyseras med hjälp av

dator och programmet *Chirpity*. Under 2024 har man kunnat konstatera par på lokaler där man varken sett eller hört falkar tidigare. Analyser kan också avgöra när falkarna låter. Framgångar med ljudboxar har medfört att projektet har investerat i ytterligare ett tiotal.

Åtelkameror

Under åtskilliga år har projektet använt sig av åtelkameror för individidentifiering av falkar. De placeras oftast ut i samband med ringmärkning och hämtas senare in efter att ungarna blivit flygga.

Varje kamera kan ta tiotusentals bilder som sedan får analyseras efter eventuella färgringar, väderpåverkan eller eventuell predation.

Resultat

Populationen har haft en minskande utveckling sedan toppåret 2018. Då konstaterades 248

FOTO: ÅTELKAMERA

Mård tar pilgrimsfalksägg på en lokal i Västergötland 13 juni 2024.

FOTO: TOMMY JÄRÅS

Ungen SJ med 2024 års färgmärkning.

häckningar och nu, under 2024, 163 stycken – en minskning med 33 procent. Antalet par som registrerades var inte lika alarmerande, då falkpar sågs på 229 lokaler mot 296 år 2018, en minskning med 23 procent. Det som var avvikande innevarande år var att en stor andel av paren inte gick till häckning, endast 71 procent konstaterades häcka mot ett medel på 83 procent.

En delförklaring till den låga andelen häckande par kan vara att de misslyckats på ett tidigt stadium och då noterats som ej häckande. En noggrann uppföljning av många av paren antyder att de verkligen inte gick till häckning. Sannolikt har

den minskande trenden att göra med fågelinfluensans härjningar de senaste åren.

Andelen ringmärkta ungar av totalt antal ungar har varit lägre de senaste åren, delvis som en följd av fler kända par och att alla par inte hinner besökas inom rätt tid. I år ringmärktes 65 procent av antalet kända ungar, det vill säga totalt 235 stycken falkar.

Nya lokaler

Totalt hittades par på sex nya lokaler, några par dock under kortare period, och samtliga var i Götaland. Tre av paren genomförde häckning och av dessa misslyckades en.

Silo

Flera par falkar har etablerat sig på höga silobyggnader. Detta har bland annat skett i Helsingborg, Falkenberg, Halmstad, Västerås, Köping och Fjögesta. Under året har Lantmännen Fastigheter kontaktat BirdLife Sverige för att kunna bidra med att häckningslådor placeras även på deras silor. Den första lådan placerades på en silo i Hedemora där en falk uppehållit sig under häckningstid. Samarbetet med Lantmännen kommer att fortsätta.

Fler häckningslådor

I Örebro (Öbo fastigheter) och Västerås (Mälarenergi) har det också på initiativ från lokala ornitologer byggts häckningslådor som placerats på byggnader.

Götaland

Götaland hade 114 par, vilket är två par färre än 2023. Av de konstaterade paren häckade endast 70, vilket är en kraftig minskning med 28 procent mot 2023 då 97 par konstaterades häcka. Antalet häckande par är det lägsta sedan 2008. Av de 44 paren som ingen häckning kunde konstateras hos så bedömdes 19 inte ha försökt häcka och gällande de övriga 25 så fanns

Pilgrimsfalk 2024	
Par	229
Häckande par	163
Lyckad häckning	149
Misslyckad häckning	14
Ungar/par	1,59
Ungar/häckning	2,23
Ungar/lyckad häckning	2,44
Ungar	364

Resultat 2024 för hela Sverige.

oklarheter om ifall de kanske hade försökt, men sannolikt hade flesta av dessa par inte heller gjort häckningsförsök.

Av de konstaterade häckande paren misslyckades tio (14 procent), vilket är färre än genomsnittet.

Värdet för ungproduktionen per lyckad häckning har varit samma under flera år. Medeltalet för de senaste 30 åren är 2,48 och i år var det 2,53 ungar per lyckad häckning. Ringmärkta ungar blev 100 av 152 kända.

Fördelningen av antal par inom Götaland har förändrats under senare år. Bohuslän och Halland, som har haft en minskande population de senaste fyra åren, hade båda en ökning med var sitt par till 25 respektive 14 par. Störst population i Götaland hade Västergötland med 35 par. Inventeringsinsatsen har varit ungefär i samma omfattning som åren innan.

Medan Blekinge fick en ökning till två par, dock ingen ungproduktion, så saknar Öland och Gotland alltjämt häckande par. Senast kända var 2020 på Öland.

Svealand

I Svealand konstaterades endast 19 häckande par, vilket var en minskning med nästan 30 procent mot 2023, då 27 häckande par kunde konstateras. Ett av de häckande paren misslyckades. På ytterligare sju lokaler regist-

FOTO: ÅTELKAMERA

En 2K pilgrimsfalk gör besök på en möjlig framtida häckningsplats i Dalsland 23 april 2024.

rerades par, och ensamma falkar registrerades vid elva lokaler. Sannolikt kan något eller några av dessa par ha gjort häckningsförsök men misslyckats på ett tidigt stadium.

Ungproduktionen blev 2,61 ungar per lyckad häckning eller 2,47 ungar per häckningsförsök. Dessa siffror är marginellt högre än för övriga landet.

Södra Norrland

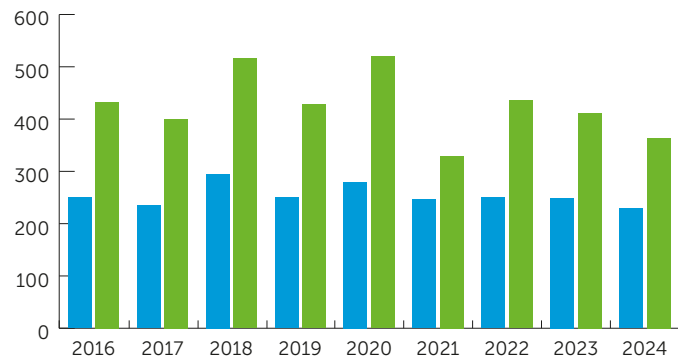
Innefattande landskapen Häl-singland, Medelpad, Ångermanland, Härjedalen och Jämtland. Av 30 lokaler med konstaterade falkpar så noterades häckning på 25 (2023 noterades häckning på 27 av 30). Tre av häckningarna misslyckades. Vid ytterligare fem lokaler noterades minst en falk.

Ungproduktionen blev 2,14 ungar per lyckad häckning, vilket är en halv unge sämre per lyckad häckning jämfört med 2023.

Norra Norrland

Stora ytor att täcka och långa avstånd vid inventeringar innebär oftast att det bara blir ett besök vid lokalerna och det sker normalt i samband med att ungarna är stora nog för ringmärkning. Totalt kontrollerades 154 lokaler och falk noterades på 76 lokaler varav det på 59 konstaterades häckning. Ungproduktionen var 2,41 ungar per lyckad häckning. Antalet misslyckade häckningar är mycket svårbedömt då besöken ofta gjordes långt fram på säsongen när flera par mycket väl redan

Inventeringsresultat 2024 av pilgrimsfalk						
Område	Par	Falk	Inga	Ej kontrollerade	Ringmärkta ungar	Omärkta ungar
Götaland	114	14	61	19	100	52
Svealand	26	11	18	14	38	9
Nedre Norrland	30	5	21	8	39	8
Övre Norrland	59	17	78	9	58	60

Population av pilgrimsfalkar (par, blå staplar) samt ungfågelproduktion (gröna staplar) 2016–2024.

kan ha misslyckats och falkarna lämnat lokalen. Detta innebär att sannolikt har många av 78 lokaler där inget sågs, haft par tidigare på säsongen.

Avlästa revirfalkar

Med hjälp av kikare och kame-ror har bilder på 93 revirhål-lande falkar kontrollerats efter eventuella ringar på benen. Antalet är färre än under senare år, men ger ändå en god bild av hur stor del av populationen som är märkt. Av de kontrollerade falkarna var 43 omärkta – 22 honor och 21 hannar. Av 50 märkta falkar var 28 honor och 22 hannar. Av de märkta falkarna gick 31 individer att avläsa medan de övriga kunde avläsas till ålder eller endast att de var märkta.

Ålder

Av de 19 avlästa honorna till ålder, så var medelåldern 5,0 år vilket är något under tidigare år. Medelåldern hos de 19 avlästa hannarna var 5,4 år, vilket är kraftigt över medelvärdet som varit 4,6 år de föregående tio åren. Äldst var en tolvårig hona

och en trettonårig hane. Fem av årets revirfåglar var 2K individer och alla var honor.

Återfynd

Under året kom rapporter på återfynd med 53 fynd av 49 individer från ringmärknings-centralen. Drygt hälften, 28 exemplar, av fynden har rört levande avlästa fåglar. De äldsta individerna var två som blev över 13 år och två som saknade några månader till 13 år, alla dessa blev funna som döda och var honor.

Den som flyttat längst var en falk från Norrbotten, märkt 2022, och avläst i Limburg i Belgien både i januari och december 2024. Avståndet till fyndplatsen var mer än 1 850 kilometer från märkplatsen. Ytterligare två individer hittades mer än 1 500 kilometer från märkplatsen. Båda dessa var märkta i Norrbotten och avläst respektive funnen död i Nederländerna.

Organisation

Styrgruppen har som tidigare bestått av Lars-Åke Andersson,

Knud Falk, Tommy Järås, Lars Leksen, Peter Lindberg, Berth-Owe Lindström, Larsgunnar Nilsson, Mikaela Sandgathe, Börje Broström och Sture Orrhult. Kontaktperson för BirdLife Sverige har varit Mia Ericsson, projektavdelningsansvarig inom BirdLife Sverige. Ekonomisk redovisning har förtjänstfullt administrerats av BirdLife Sveriges kansli även under 2024.

Ekonomi

Projektet har som tidigare till stor del finansierats av Alvins fond inom Naturvårdsverket. LKAB har bidragit ekonomiskt för helikopterflygningar i Norrbotten. Dessutom har gåvor via Swish, swishnumret är 123 573 03 38, och bidrag från lokala föreningar stöttat projektet ekonomiskt. Under 2024 har projektet även fått ekonomiska bidrag från Lerum Energi och Alingsås Energi. Dessa bidrag kommer även att erhållas under 2025.

Falkmöte

I mars hölls ett inledande möte inför årets säsong. I år var platsen för mötet Garphyttan i Närke. På mötet redovisades *Falkåret 2023*.

Föredrag har också hållits vid upprepade tillfällen vid olika platser i landet. Falkarbetet under 2023 har redovisats i BirdLifes årsbok *Fågelåret 2023*. Man kan följa projektet via Facebooksidan *Pilgrimsfalk Sverige* som har aktiverats. Antalet följare har ökat från 800 till 865 under 2024. Även hemsidan på adressen [Birdlife.se](https://www.birdlife.se) har uppdaterats.

**TOMMY JÄRÅS
OCH LARS-ÅKE ANDERSSON**

PROJEKT JAKTFALK

Långtidsstudier viktiga för ökad kunskap om jaktfalken

I Jämtlands- och Härjedals-fjällen kontrollerades totalt 57 kända jaktfalkterritorier under häckningssäsongen 2024. Av dem var 20 revir besatta av jaktfalk, och elva par lyckades med häckningen.

Av resultaten att döma kan 2024 betecknas som ett medelgott år – åtminstone i Jämtland, medan Härjedalen tyvärr bara hade en lyckad häckning. Totalt noterades 32 ungar i länet som helhet, vilket ger medelvärdet 2,91 ungar per lyckad häckning och 1,6 ungar per etablerat par.

I Norrbotten kontrollerades 50 gamla kända häcklokaler enligt Bert-Ove Lindström. Inom undersökningsområdet blev det tio lyckade häckningar och 26 jaktfalkungar. I Västerbotten lyckades sju par få fram 16 ungar i år, enligt Christian Emilsson. I Dalarna fick jaktfalkarna i Njupeskar tre ungar i år, enligt vår medarbetare Alf Nordin.

Konferenser om jaktfalk

Den 30–31 oktober 2024 hölls i Steinkjer, Norge, en konferens kallad GYRCOP Gyrfalcon Research Coordination som finansieras av The Nordic Board for Wildlife Research. Ytterligare två möten är planerade de närmaste åren, ett i Sverige och ett på Island. I Steinkjer samlades 18 representanter från olika jaktfalkprojekt och forskningsinstitutioner och ytterligare sex

Adult jaktfalk i Jämtlandsfjällen.

deltagare anslöt via videolänk från Norge, Finland, Island och Alaska.

Syftet är bland annat att redovisa de resultat vi hittills kommit fram till genom olika undersökningar och diskutera fortsatt forskning och möjligheter till samarbeten. Det är viktigt att fortsätta våra långtidsstudier av jaktfalkrevir, och hur ripor och jaktfalkar påverkas av klimatförändringen. Vi vet fortfarande

inte så mycket om hur långt de adulta jaktfalkarna rör sig under året och vilken föda de lever på utanför häckningsperioden.

Tack!

Varmt tack till alla som hjälpt till under 2024! För ekonomiskt stöd tackar vi Alvins fond, Naturvårdsverket, Optilon AB och BirdLife Sverige!

ULLA FALKDALEN